
ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР

УДК 914:338.43

КАРТОГРАФІЧНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Жук О.П., кандидат економічних наук, доцент

Жила І.А., магістр

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Висвітлено методологічні засади здійснення оцінки сучасного економічного стану виробничої інфраструктури та основних засобів сільського господарства регіонів України засобами картографічного моделювання.

Ключові слова: виробнича інфраструктура, картографічний метод, сільське господарство, економічний стан, метод.

Постановка проблеми

Особливості сучасного розвитку України викликають необхідність глибокого дослідження ринкових механізмів управління, спрямованих на досягнення економічного зростання регіональної економіки. Ці процеси значною мірою залежать від економічного стану виробничої інфраструктури та основних засобів, які створюють умови для ефективного функціонування виробничих комплексів і забезпечують процеси життєдіяльності населення.

Ефективне функціонування виробничої інфраструктури сільського господарства є запорукою для реалізації

економічних та соціальних інтересів національної й регіональної політики. Однак у результаті ринкових реформ у виробничій інфраструктурі відбулися кардинальні перетворення, які призвели до виникнення багатьох організаційних, технічних та економічних проблем, що потребує адекватних змін в управлінні її розвитком і функціонуванням як у країні в цілому, так і в окремих регіонах. Оцінка економічного стану основних засобів та виробничої інфраструктури сільського господарства регіонів України є актуальним завданням національної економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

Питанням картографічного методу дослідження присвячено роботи А.М. Берлянта, Я.І. Жупанського, І.П. Ковальчука, П.О. Сухого та ін. Разом із тим залишаються недостатньо дослідженими питання методології картографування основних засобів і виробничої інфраструктури сільського господарства.

Мета статті – вдосконалити методологічні засади здійснення оцінки сучасного економічного стану виробничої інфраструктури та основних засобів сільського господарства регіонів України засобами картографічного моделювання.

Виклад основного матеріалу

Картографічний метод дослідження – це метод наукового пізнання, що ґрунтується на використанні карт як моделей досліджуваного об'єкта й проміжної ланки між об'єктом і дослідником. Він має у своєму розпорядженні більшу кількість прийомів аналізу карт, включаючи опис за картами, графічні побудови за ними, картометричні визначення, математичне моделювання. Для дослідження використовують окремі карти, атласи та серії карт різної тематики, різного часу видання, а також різномасштабні. За допомогою картографічного методу вивчають структуру явищ, їхню динаміку й взаємозв'язки, функціонування, дають прогнози розвитку і розміщення в часі й просторі [1].

Різноманіття прийомів аналізу та обробки карт, властиве картографічному методу, можна об'єднати в такі основні способи:

1. Візуальний аналіз, який полягає в безпосередньому зоровому дослідженні за картами просторового розміщення, поєднань, зв'язків і динаміки явищ.

2. Графічні прийоми аналізу являють собою побудову за картами профілів та розрізів, блок-діаграм, різного роду графіків і діаграм.

3. Картометричні роботи – це визначення за картами координат, відстаней, довжин, висот, площ, об'ємів, кутів та інших кількісних характеристик об'єктів, представлених на карті (з оцінкою точності одержуваних результатів).

4. Математико-статистичний аналіз застосовують: а) для дослідження за картами будь-яких однорідних явищ (наприклад, врожайності), їхнього розміщення і тимчасових змін, що визначаються багатьма чинниками з невідомою функціональною залежністю; б) для з'ясування форми та тісноти зв'язків між різними явищами (за допомогою обчислення кореляційних залежностей – коефіцієнтів кореляції, кореляційних стосунків тощо).

5. Математичне моделювання, створення просторових математичних моделей, тобто математичний опис явищ (або процесів) за вихідними даними, знятими з карти, і подальше дослідження моделей для інтерпретації й пояснення явищ.

6. Перетворення карт для одержання похідних, які мають спеціальне призначення і є зручними для конкретного дослідження [2, 4].

Картографічний метод дає змогу створювати тематичні карти, наносячи на них безліч об'єктів, відображаючи їхнє взаємне розташування і взаємозв'язки. Його використовують на всіх етапах дослідження – від зби-

рання вихідних даних до розроблення нових наукових матеріалів, адже укладання різноманітних тематичних карт збільшує інформаційну місткість наукового матеріалу [3].

Допоміжними методами при дослідженні основних засобів та виробничої інфраструктури сільського господарства регіонів України є історичний, порівняльний, системного аналізу, статистичний.

Історичний метод застосовують в усіх суспільних і природничих науках. Своєрідність його використання у регіональній економічній та соціальної географії полягає у тісному поєднанні з аналізом і просторовими аспектами соціально-економічного розвитку. Тобто він в економічній географії розглядає еволюцію природно-суспільних відносин в економічному аспекті. Знання історичної географії необхідне для розуміння сучасної географії сільського господарства й розміщення продуктивних сил, а також для прогнозування їхніх змін на прикладі конкретних регіонів.

Порівняльний метод притаманний усім географічним наукам. Він покликаний знайти істотніші риси подібності та відмінності в господарському використанні територій певних регіонів, у географічних типах господарства, в їхньому взаємозв'язку.

Метод системного аналізу ґрунтується на принципі поетапності й передбачає визначення мети, завдань, формування наукової гіпотези, всебічне дослідження кожної з територіальних систем, особливостей розміщення і розвитку продуктивних сил, а також вивчення цілісної системи, її внутрішніх та зовнішніх зв'язків, погодження галузевих і територіальних проблем.

Статистичний метод застосовують при аналізі даних про господарство й населення регіонів і країн. Він сприяє з'ясуванню особливостей просторової взаємодії різних територіально-економічних систем. У цьому аспекті важливу роль відіграє статистика як ефективний інструмент дослідження економічного та соціального стану і в конкретної території [6].

Вибір методів залежить від наукового завдання і від об'єкта вивчення. Найдоцільнішим є поєднання різних методів з урахуванням можливостей кожного з них.

Серед наукових методів дослідження сільського господарства одне з провідних місць належить соціально-економічному картографуванню, а для вузькоспеціальних явищ – його відгалуженню – сільськогосподарському картографуванню.

Сучасна картографічна база стосовно дослідження сільськогосподарського виробництва складається з трьох основних блоків – карт загальної характеристики, галузевих карт та карт умов і чинників розвитку [5].

Кarti першого блока знедавна уклали за матеріалами статистичної звітності в розрізі великих колективних господарств, частка яких на початку 90-х років становила понад 85 % у виробництві продукції й майже 90 % у питомій вазі землекористування. Структурна перебудова суспільного сільськогосподарського сектора зумовила нині як кардинальну зміну структури використання земельного фонду, так і зміну галузевої структури й існуючої сільськогосподарської спеціалізації території.

Створення сучасних карт зазначеного блока потребує не тільки залучення первинної інформації з офіційних статистичних джерел, але й

обов'язкового проведення польових економіко-географічних досліджень, в яких важливе місце посідатиме метод соціальних досліджень особистих господарств населення (фермерських господарств). Залучення цих матеріалів і вибір відповідних показників картографічного зображення, на думку П.О. Сухого, суттєво впливатиме на дотримання основних принципів тематичного картографування – принципу повноти первинних матеріалів, на підставі якого складають карту для всієї досліджуваної території, та принципу єдності змісту карти.

Галузеві сільськогосподарські карти (рослинництва і тваринництва) представлені у сучасній тематичній картографії ширше, ніж за карти першого блока. За сучасних умов карти тваринництва можуть бути створені без проведення додаткових досліджень на місцях, оскільки органами державної статистики протягом багатьох років відпрацьована методика збирання первинних статистичних матеріалів (подвірний облік, використання методик «ключів» тощо), тому інформація, відображена на картах цієї тематики, буде повною та єдиною в часі.

Зовсім інша картина складається при створенні карт, які характеризують нинішній стан і розвиток рослинництва. За останні 5–10 років докорінно змінилися не тільки структура посівних площ та площ, зайнятих під багаторічними насадженнями, але й економічні показники функціонування виробництва. Сучасне відображення стану рослинництва потребує проведення масштабних досліджень, результати яких повинні бути як репрезентативними, так і корелювати з

інформацією, наданою органами державної статистики.

Кarti умов та чинників розвитку й функціонування сільського господарства, що ставлять третій основний блок, потребують доповнень з урахуванням кількісних показників, досягнутих у результаті розвитку нових організаційно-правових форм у системі агробізнесу. Наприклад, при формуванні змісту цього блока не приділялася увага картографічному дослідженню ринку продовольства. Як відомо, основними категоріями ринку є попит і пропозиція, які реалізуються в процесі купівлі-продажу товарів. Попит формується під впливом демографічних чинників, залежить від кількості споживачів, їхньої статево-вікової структури, рівня доходів та купівельної спроможності населення тощо. Пропозиція – це кількість і вартість товарів, поданих для реалізації. До цього блока карт належать створені карти, що характеризують основні засоби та виробничу інфраструктуру сільського господарства.

Висновки

Картографічний метод дослідження основних засобів і виробничої інфраструктури сільського господарства України дає змогу опрацювати великий масив статистичної інформації й подати її в зручному для сприйняття вигляді – у вигляді ряду аналітичних карт.

Основними вимогами до розроблених карт є: використання найсучасніших, однорідних і повних статистичних матеріалів для складання карт; забезпечення надійності поданої інформації та ефективності її використання; вибір показників тематичного змісту з урахуванням їхньої значущості; застосування засобів картогра-

фічного зображення, які забезпечуватимуть наочний показ і легке сприйняття карт.

Список літератури

1. Берлянт А.М. Картографический метод исследования. – 2-е изд. / А.М. Берлянт. – М. : МГУ, 1988. – 252 с.

2. Берлянт А.М. Картография : Учеб. для студ. вузов, обучающихся по географическим и экологическим специальностям / А.М. Берлянт. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 336 с.

3. Жупанський Я.І. Розвиток економічної картографії в Україні // Історія української географії / Я.І. Жупанський // Всеукр. наук.-теорет. часоп. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. – Вип. 1. – С.100–107.

4. Салищев К.А. Картография / К.А. Салищев. – М. : Высш. шк., 1982. – 272 с.

5. Сухий П.О. Картографічне забезпечення викладання курсу «Географія сільського господарства» / П.О. Сухий // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. пр. – Вінниця : Консоль, 2002. – Вип. 3. – С. 293–295.

6. Шелобаев С.И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе / С.И. Шелобаев. – М. : Юнити-Дана, 2009. – 368 с.

***

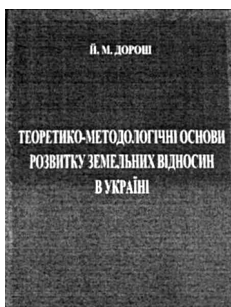
Освещены методологические основы осуществления оценки современного экономического состояния производственной инфраструктуры и основных средств сельского хозяйства регионов Украины средствами картографического моделирования.

Ключевые слова: производственная инфраструктура, картографический метод, сельское хозяйство, экономическое состояние, метод.

***

Methodological basis to assess current economic state of the industrial infrastructure and fixed assets agriculture regions of Ukraine by means of cartographic modeling.

Keywords: productive infrastructure, cartographic method, agriculture, economic state, method

Теоретико-методологічні основи розвитку земельних відносин в Україні

Монографія Дороша Й.М. «Теоретико-методологічні основи розвитку земельних відносин в Україні» (К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. - 286 с.) містить результати дослідження еволюції розвитку земельних відносин у незалежній Україні, сутності, особливості й основні засади формування і регулювання земельних відносин в умовах ринкової економіки, теоретичні основи створення інституту власності на землю та особливості її трансформації. Значну увагу приділено методологічним аспектам трансформації земельних відносин і землекористування, інституціональному забезпеченню земельної реформи та формуванню земельних відносин ринкових суб'єктів господарювання. Сформовано концептуальні основи екологічно збалансованого використання земель в умовах нових земельних відносин. Висвітлено шляхи вдосконалення земельних відносин методом просторового планування регіонального землекористування, фінансово-економічні механізми регулювання ринково-орієнтованих земельних відносин та особливості розвитку землеустрою як основного механізму формування земельних відносин в умовах трансформаційної економіки.

Видання розраховане на широке коло фахівців, науковців, працівників усіх гілок влади, а також на викладачів, аспірантів і студентів навчальних закладів.